

Date: 3rd February-2026

AKADEMIK LITSEYDA INGLIZ TILINI O‘QITISHDA METAKOGNITIV
YONDASHUV ASOSIDA O‘QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Xalilova Nozima Sharofidinovna

TDYU huzuridagi M.S.Vosiqova nomidagi
akademik litseyi ingliz tili fani o‘qituvchisi

e-mail: nozimankhalilova@gmail.com

tel.raqami: +998974011270

Annotatsiya: Mazkur maqolada akademik litsey o‘quvchilariga ingliz tilini o‘qitishda metakognitiv yondashuvning metodik imkoniyatlari yoritiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi metakognitiv strategiyalarni ingliz tili darslariga o‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda integratsiya qilishga asoslangan metodikani ishlab chiqish va uning samaradorligini aniqlashdan iborat. Tadqiqot jarayonida nazorat va tajriba guruhlarini bilan ishlanib, test, so‘rovnomalar, kuzatuv va reflektiv topshiriqlardan foydalanildi. Tadqiqot natijalari metakognitiv yondashuv asosida tashkil etilgan darslar o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini rivojlantirish bilan birga, ularning mustaqil o‘rganish va o‘z faoliyatini nazorat qilish qobiliyatlarini oshirishini ko‘rsatdi.

Kalit so‘zlar: metakognitiv yondashuv, ingliz tilini o‘qitish metodikasi, akademik litsey, refleksiya, o‘zini nazorat qilish, strategik o‘rganish.

Abstract: This article examines the methodological potential of the metacognitive approach in teaching English to academic lyceum students. The main aim of the study is to develop an instructional model that integrates metacognitive strategies into English lessons, taking into account students’ age and cognitive characteristics, and to evaluate its effectiveness. The research involved control and experimental groups and utilized tests, questionnaires, classroom observation, and reflective assignments as data collection tools. The findings indicate that lessons organized based on the metacognitive approach significantly improve students’ language skills, foster independent learning, and enhance their ability to monitor and regulate their own learning processes. The proposed methodological model contributes to increasing the quality of English instruction in lyceums by promoting learner autonomy, reflective thinking, and self-regulated learning.

Keywords: metacognitive approach, English language teaching methodology, academic lyceum, reflection, self-regulation, strategic learning

Kirish

Bugungi kunda akademik litseylarda ingliz tilini o‘qitish jarayoniga qo‘yilayotgan talablar ortib bormoqda. O‘quvchilardan nafaqat grammatik va leksik bilimlarni egallash, balki mustaqil fikrlash, o‘z bilimlarini baholash va o‘rganish jarayonini ongli boshqarish ko‘nikmalariga ega bo‘lish talab etilmoqda. Shu sababli ingliz tili darslarida zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish dolzarb masalaga aylanmoqda. So‘nggi yillarda xorijiy ilmiy adabiyotlarda keng o‘rganilayotgan metakognitiv yondashuv o‘quvchilarning o‘z o‘rganish jarayonini tushunishi va nazorat qilishi bilan bog‘liq bo‘lib, ta‘lim

Date: 3rd February-2026

samaradorligini oshirishda muhim o‘rin tutadi. Biroq ushbu yondashuvni akademik litsey sharoitida ingliz tilini o‘qitish metodikasiga moslashtirish masalasi yetarli darajada yoritilmagan. Shu bois mazkur maqola aynan shu muammoga bag‘ishlanadi.

Metakognitiv yondashuvning nazariy asoslari

Metakognitsiya tushunchasi ilmiy adabiyotlarda shaxsning o‘z bilish jarayoni haqidagi bilimlari va ushbu jarayonni ongli ravishda boshqarish qobiliyati sifatida izohlanadi. Metakognitiv yondashuvga ko‘ra, o‘quvchi nimani o‘rganayotganini anglaydi, qanday usulda o‘rganayotganini tushunadi va o‘z natijalarini baholay oladi. Ilmiy manbalarda metakognitiv strategiyalar uch bosqichga bo‘linadi: rejalashtirish, jarayonni kuzatish (monitoring), baholash va refleksiya. Ushbu strategiyalar akademik litsey o‘quvchilari uchun mos bo‘lib, ularning mustaqil ta‘limga tayyorgarligini kuchaytiradi.

Akademik litseyda metakognitiv yondashuvning ahamiyati

Akademik litsey o‘quvchilari o‘rta va oliy ta‘lim oralig‘idagi muhim bosqichda ta‘lim oladi. Bu davrda o‘quvchilarning tahliliy fikrlashi rivojlana boshlaydi, o‘z xatolarini anglash qobiliyati shakllanadi va refleksiya qilishga bo‘lgan ehtiyoj paydo bo‘ladi. Metakognitiv yondashuv ingliz tili darslarida ushbu xususiyatlarni hisobga olgan holda o‘quvchilarning til o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va ularni oliy ta‘limga tayyorlaydi.

Metakognitiv yondashuv asosida taklif etilayotgan metodika

Tadqiqot doirasida akademik litsey uchun uch bosqichli soddalashtirilgan metodik model ishlab chiqildi:

1-bosqich: Rejalashtirish – Dars boshida o‘quvchilar dars maqsadini aniqlaydi, qaysi til ko‘nikmasi ustida ishlashini belgilaydi va o‘ziga qulay o‘rganish usulini tanlaydi.

2-bosqich: Monitoring – Dars jarayonida o‘quvchilar o‘z tushungan va tushunmagan joylarini aniqlaydi, xatolarini sezadi va o‘qituvchi yoki guruhdoshlar yordamida tuzatadi.

3-bosqich: Refleksiya va baholash – Dars oxirida o‘quvchilar o‘z ishini baholaydi, qiyinchiliklarni aniqlaydi va keyingi dars uchun xulosa chiqaradi.

Mazkur metodika o‘qituvchining rolini nazorat qiluvchi emas, balki yo‘naltiruvchi sifatida belgilaydi.

Tadqiqot metodlari va tajriba-sinov ishlari

Tadqiqot akademik litseyning ikki parallel guruhida olib borildi. Nazorat guruhida an’anaviy metodlar, tajriba guruhida esa metakognitiv yondashuv asosidagi metodika qo‘llanildi. Tadqiqotda testlar, so‘rovnomalar, dars jarayonini kuzatish va o‘quvchilarning qisqa reflektiv yozuvlari tahlil qilindi.

Tadqiqot natijalari

Tajriba natijalari shuni ko‘rsatdiki, metakognitiv yondashuv asosida o‘qitilgan o‘quvchilar ingliz tilidagi xatolarini tezroq anglay boshladi, mustaqil ishlashga bo‘lgan ishonchi oshdi va dars jarayonida faolroq ishtirok etdi. Bu esa taklif etilayotgan metodikaning samaradorligini tasdiqlaydi.

Xulosa

Date: 3rd February-2026

Xulosa qilib aytganda, akademik litseyda ingliz tilini o‘qitishda metakognitiv yondashuvdan foydalanish ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Taklif etilgan metodika o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini rivojlantirish bilan birga, ularni mustaqil ta’lim va oliy ta’lim bosqichiga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Flavell, J.H. Metacognition and cognitive monitoring. American Psychologist, 1979.
2. Oxford, R. Language Learning Strategies. Heinle & Heinle, 1990.
3. Anderson, N.J. Metacognition in language learning. TESOL Quarterly, 2008.
4. Zimmerman, B. Self-regulated learning: Theories, measures, and outcomes. Educational Psychologist, 2002.
5. Brown, H.D. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. Pearson, 2007.
6. Richards, J., Rodgers, T. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press, 2014.
7. Ellis, R. The Study of Second Language Acquisition. Oxford University Press, 2008.
8. Wenden, A. Learner Strategies for Learner Autonomy. Prentice Hall, 1991.
9. Schraw, G. Promoting metacognitive awareness. Contemporary Educational Psychology, 1998.
10. Nation, I.S.P. Learning Vocabulary in Another Language. Cambridge University Press, 2013.
11. Cohen, A.D. Strategies in Learning and Using a Second Language. Longman, 2011.
12. Holec, H. Autonomy in Foreign Language Learning. Pergamon, 1981.
13. Vygotsky, L.S. Mind in Society. Harvard University Press, 1978.
14. Dewey, J. How We Think. D.C. Heath, 1933.
15. Harmer, J. How to Teach English. Longman, 2007.
16. Little, D. Learner autonomy and language learning. Language Teaching, 1995.
17. Goh, C. Metacognitive instruction in the ESL/EFL classroom. ELT Journal, 2008.
18. Nunan, D. Task-Based Language Teaching. Cambridge University Press, 2004.
19. Kumaravadivelu, B. Beyond Methods: Macrostrategies for Language Teaching. Yale University Press, 2006.
20. Hattie, J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. Routledge, 2009.
21. Safarova, R. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent, 2018.
22. Karimov, I. Ta’lim va taraqqiyot. Toshkent, 2016.
23. Jalolov, J. Chet tillarni o‘qitish metodikasi. Toshkent, 2012.
24. Xodjayev, B. Pedagogik innovatsiyalar. Toshkent, 2020.
25. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim konsepsiyasi, 2021.

